

eu-läkare. Vårdcentralen i värmländska Munkfors bemannas med hjälp av utbildningsläkare, EU-läkare som gör »mini-AT« för att komma in i svenska vårdrutiner. Det treåriga projektet har inneburit ett lyft för både personal och patienter.

text: marie närlid
foto: øyvind lund

EU-läkaren Katarzyna Zelent tar hand om en förkyld ett-åring som denna gång hade normala trumhinnor.

»Utbildningsläkare lyft för

Sedan september 2010 bemannas vårdcentralen i bruksorten Munkfors med hjälp av utlandsutbildade läkare. Nyutexaminerade läkare från läkarutbildningar i EU-länder och med mycket begränsad klinisk erfarenhet slussas in i svensk vård via ett drygt halvårs »mini-AT«, utifrån en modell utvecklad i Östergötland (se ruta). De ska nå samma mål som en AT-läkare gör vid sin placering på en vårdcentral. Skillnaden är att läkaren redan är legitimerad och har en längre utbildning, sex år i stället för 5,5 år som Sverige har i dag.

Erfarna distriktsläkare rekryteras som lärare. De fungerar som coacher för utbildningsläkarna, som sköter handläggningen av ett begränsat, men successivt ökande antal patienter per dag (se ruta) under den drygt sex månader långa utbildningstiden. Lärarna har inte egna patienter på utbildningsvårdcentralen, men i verksamheten finns utrymme för ett visst mått av sambedömning av patienter mellan lärare och utbildningsläkare.

Projektet i Munkfors har kommit drygt halvvägs. En-

ligt såväl SKL:s öppna jämförelser som den lokala kvalitetsmätningen Kupp (kvalitet ur patientens perspektiv) har patienterna i samband med projektet blivit mycket nöjdare med den vård och service som ges. Men även arbetsmiljön har förbättrats, vittnar personalen om.

Marie-Louise Mauritzon, den enda fasta och heltidsarbetande läkaren på vårdcentralen, tycker att arrangementet med utbildningsläkare har gett hela verksamheten en skjuts i rätt riktning: – Vi har genom utbildningsläkarna fått en helt annan kontinuitet, bättre be-

»Detta är ett inte ett primärvårdsprojekt, utan ett sätt att planera för rekryteringen av läkare till Värmland.«

handling, ökad tillgänglighet till vårdcentralen och bättre arbetsmiljö, säger hon.

Totalt har landstinget satsat 13 miljoner kronor över tre år i projektet. Projektledaren Margareta Junghage är dock mån om att framhålla att det inte bara är primärvårdens bemanningsbehov

Meningen är att utbildningsläkarna ska nå samma mål som en AT-läkare gör vid sin placering på en vårdcentral. På bilden undersöker AT-läkaren Dragana Karlsson en patient med axelproblem.

Anställningsbara läkare målet

- Utbildningsläkarna vid Munkfors vårdcentral har inledningsvis fyra patienter per dag. Tiderna ligger saxade så att lärare är med 30 minuter på varje patient. Patienterna kommer kl 9, 9.30 och 10 till tre utbildningsläkare och sedan blir det en ny omgång 10.30, 11 och 11.30. Då hinner man som lärare vara med ca 30 minuter på alla tre besöken.
- För varje besök finns 60 minuter avsatt totalt för att utbildningsläkarna ska hinna göra klar det som man kommit överens om, och skriva recept, remisser och journal.
- Efter cirka två månader ändras schemat till tre patienter förmiddag och tre eftermiddag. Arbetet blir då också mer självständigt. Lärare blir mer konsulter som tillfrågas. Om utbildningsläkarna har jour så kan det bli 7–8 patienter per dag.
- Fyra erfarna distriktsläkare projektanställs som lärare på deltid, en till två dagar i veckan. Lärartjänsten kan kombineras med tjänst som läkare på en annan vårdcentral eller den i Munkfors. Patienthandläggningen på utbildningsvårdcentralen sköts i samråd mellan lärare och utbildningsläkare som förväntas vara anställningsbara som ST-läkare inom Hälsoval Värmland eller annan verksamhet efter sex och en halv månader. ■

halv månader lång introduktion till svensk vård. De har lockats till utbildningsprogrammet via annonser om offentliga jobb, via kontakter med MSF Utland och genom Facebook. Alla får samma lön, som ligger mellan en ST-läkares och en AT-läkares lön, för närvarande 32 400 kronor.

Shabnam Thomas är från Malaysia men utbildad i Rumänien, Katarzyna Zelent är från Polen, där hon också studerat och gjort AT, medan Anna Vargas Moberg har kompletterat sin läkarexamen från Bolivia med en medicinsk utbildning på Sahlgrenska för läkare med examen från länder utanför EU/EES.

De ska nu vara mogna för att axla uppdrag som ST-läkare inom olika specialiteter. En önskan - om än inget krav - är att de väljer att ta ST-tjänster inom det egna landstinget i Värmland. Facit hittills för föregående utbildningskullar är att nio av tio utbildningsläkare stannat

inom landstinget. En har gått vidare till annan ort i Sverige.

Under förmiddagen tjänstgör två av utbildningsläkarna samt en AT-läkare, Dragana Karlsson, ute på distriktsmottagningen.

I en del av byggnaden pågår ett avslutande lärarmöte. Lärare, projektledare, administrativ personal och en arbetslivsforskare planerar för utbildningsläkarnas examen. Utbildningsläkarna avhandlas i taget och lärarna försöker enas om vad som ska stå i tjänsteintyget, som kompletteras med en mer personligt skriven kommentar från huvudhandledare med utlåtanden om kvalifikationer och behov av kompetensutveckling.

Samtidigt sys de sista knapparna i kostymen för en ny kull om tre utbildningsläkare. De anländer efter helgen. De nya utbildningsläkarna tilldelas huvudhandledare och patienter. Det praktiska ska också stämmas av: boende och förskrivningskoder. Personnummer ska ordnas för en nyanländ rumänska.

Mikael Hasselgren, distriktsläkare, lektor och medicinsk redaktör för Läkartidningen,

Munkfors«

som landstinget har i åtanke vid sin utbildningssatsning.

– Detta är inte ett primärvårdsprojekt, utan ett sätt att planera för rekryteringen av läkare till Värmland, säger hon.

Planer finns nu inom Landstinget i Värmland att utvidga konceptet till att starta en utbildningsvårdcentral i Karlstad för läkare med legitimation från länder utanför EU.

Från centralorten Karlstad till Munkfors är det sex mil. Färden går jämte en pilgrimsled, den slingrande Klarälven och den gamle poeten Erik Gustaf

Geijers och den socialdemokratiska statsministern Tage Erlanders barndomshem. I dag har kommunen Munkfors 3 728 invånare, av vilka en växande andel är över 80 år. Andelen akademiker är begränsad. Läkare – men också apotekare, visar pressklipp – måste rekryteras från andra länder, ofta med utbildning från östuniversitet.

Det är en fredag i slutet av februari när Läkartidningen besöker vårdcentralen i Munkfors. En tredje omgång utbildningsläkare gör sina sista dagar inom utbildningsprogrammet, en sex och en

Anna Vargas Moberg

Munkfors treårs mål:

- Introducera 18 utlandsutbildade läkare
- Minska kostnaderna för hyrläkare
- Skapa en fast bemanning av läkare vid Vårdcentralen Munkfors
- Arbetsmiljön inom Vårdcentralen Munkfors förbättras
- Minst 80 procent av patienterna i Munkfors upplever att de fått god vård.

Nästa projekt provtjänstgöring

Vid vårdcentralen Västerstrand i Karlstad planeras att under perioder om sex månader ta emot utbildningsläkare – utbildade utanför EU – men som arbetat som läkare minst fem år i sitt hemland och har svenska kunskaper på minst nivå B2. För att erhålla svensk läkarlegitimation krävs minst sex månaders provtjänstgöring.

EU-läkaren Shabnam Thomas, som vill specialisera sig i allmänmedicin, diskuterar med distriktsläkare Mikael Hasselgren.

rör sig mellan utbildningsläkarna på kliniken och lärarmötet. Vi knackar på hos Shabnam Thomas, 27 år. Hon är som tidigare nämnts från Malaysia, men har grundutbildning och läkarlegitimation från Rumänien.

Hur hamnade du i Sverige?

– Jag och min syster googlade på ST-tjänster i Sverige, Norge och Tyskland. Vi ville bosätta oss i Europa. Min syster, som var min klasskamrat på läkarutbildningen, hade tidigare besökt Danmark och tyckte om Skandinavien, berättar Shabnam Thomas, vars syster nu är ST-läkare inom psykiatri i Luleå.

Shabnam Thomas vill specialisera sig inom allmänmedicin.

– Jag ska fortsätta arbeta i Munkfors på ett vikariat i sex månader. Sedan ska jag söka ST-tjänst vid en annan vårdcentral. Jag vill fortsätta inom allmänmedicin, gärna i Karlstad.

Hur fungerar det att träffa patienter?

– I början var det jättesvårt, många pratar en värmändska som är svår att förstå. Det tog ett par månader att lära mig. En eller två patienter kan jag fortfarande inte uppfatta, säger Shabnam Thomas.

– De som är gamla och multistjuka är de svåraste att behandla. När de kommer så har de minst en diagnos, och mycket läkemedel. Med alla stafettläkare som passerat vårdcentralen genom åren så

Målet i Munkfors är att under en 3-årsperiod introducera 18 utlandsutbildade läkare.

har tablettförskrivningen varit hög. Det är svårt att ta bort läkemedel.

Skäggetorp var först

Vårdcentralen i Skäggetorp, Närsjukvården centrala Östergötland, i Linköping var 2008 först i Sverige med att starta en utbildningsvårdcentral.

– Jag har 35 bilder på väggen av alla utbildningsläkare vi har lärt upp, säger projektledaren Göran Sommansson, distriktsläkare och en av de tio lärarna i lärolaget i Skäggetorp.

En djup kris för vårdcentralen i ett socialt belastat område blev upprinnelsen till projektet. Utifrån en amerikansk modell inrättades vid Skäggetorp ett halvårslångt utbildningsprogram för läkare med utbildningar från EU-länder som Grekland, Cypern, Albanien och Rumänien men även från flera västländer. Gemensamt var att läkarna i princip saknade klinisk praktik.

Projektet föll väl ut för såväl patienter som för personal och myndigheter, och enligt Göran

Landstinget betalar inte för språkutbildning. För att kunna få en utbildningstjänst krävs kunskaper i svenska »motsvarande nivå B2«. I praktiken är det i mötet med patienter och kollegor som språkkunskaperna utvecklas, berättar Shabnam Thomas. Men sinsemellan talar utbildningsläkarna engelska med varandra.

– I början förekom att utbildningsläkarna till och med talade engelska med patienterna, men då sa vi ifrån på skarpen, berättar Marie-Louise

Mauritzon under lärarmötet.

I sammanträdesrummets nedre kortända hänger en världskarta där nålar markerar de olika länderna som utbildningsläkarna kommer från. Runt kartan hänger porträttbilder tillsammans med presentationer av var och en.

Under förmiddagen får flera patienter träffa läkare. Men det ligger uppbrottsstämning i luften. Efter ett patientbesök slinker utbildningsläkaren Katarzyna Zelent in i ett rum där Mikael Hasselgren ordnat med en videolänk. Katarzyna gör en anställningsintervju för ett vikariat vid en ortopediklinik inom landstinget. (Hon fick jobbet.)

En man med blånad överarm får sin axel i led igen, med hjälp av Dragana Karlssons och Mikael Hasselgrens samlade krafter. En pappa söker för sin förkylda ettåring, men trumhinnorna är normala och pappa och son kan lugnade lämna vårdcentralen. En tredje patient har ett födelsemärke som han vill få undersökt. Men det var inget farligt, så Shabnam Thomas fick den gång avstå från träning »i den lilla kirurgin«.

Marie Närlid
marie.narlid@lakartidningen.se

Svenska B1 och B2: B1: »Jag kan oförberedd delta i vardagliga samtal, länka ihop fraser och förklara mina åsikter.« B2: »Jag kan förstå huvuddragen i komplexa texter och kan nästan obehindrat samtal detaljerat om olika ämnen.«
Läs mer på <www.folkuniversitetet.se/Las-mer-om-sprak/Spraktest/>

Marie Närlid